

ROMANIA NOUA

Abonamente: 1 Lună Lei 8
6 Luni 45
1 An 80

ORGAN DE PROPAGANDA NAȚIONALĂ

Piața anunțurilor după învoială
Redacția și Administrația
— Strada Gogol No. 39 — Chișinău —

Director: Dr. ONISIFOR GHIBU

Iese în fiecare zi de lucru
Sub conducerea unui comitet alcătuit din Români din toate țările

Prim-Redactor: Dr. ION MATEIU

Românismul peste Nistru O manifestare națională a tinerimii basarabene: Congresul studentesc la Chișinău

— Cea dintâi tipografie românească —

Zilele acestea s'a deschis subarboresc Tipografia „România Nouă”, care împreună cu „Tipografia Românească”, cu cele rusești ale cărării — pe cale de naționalizare — cași cu cea care se va înființa, a soc. „Lucafaurul”, credem că vor îndestula din acest punct de vedere, nevoile culturale-românești, atât ale Basarabiei, cât și ale Moldovenilor de peste Nistru, cari au trimis la cursurile pedagogice din Chișinău 22 de învațatori și-au cerut încă de anul trecut școli naționale.

De aceea am și crezut că se cuvine, cu prilejul de mai sus, să amintim aici, în câteva rânduri, și despre cea dintâi tipografie românească de peste Nistru.

A fost la Moghilău și la Dubăsari, pe la sfârșitul secolului al 18-lea. A mai scris despre această tipografie și dl profesor I. Frajman, tot în „România Nouă”, arătând că se afla în stăpânirea și sub conducerea lui „Mihail Stealbițchi”, care și zicea „prototipul” al Munteniei, Moldovei și Basarabiei și-a tipărit la Dubăsari un „Ceslov”, (1794) și la Moghilău o „Psaltire și o Povestire a vieții lui Alexandru cel Mare (1796) — câte s'au găsit până astăzi.

Despre acest „Stealbițchi” a scris o carte întreaga învațatul francez E. Picot, precum și Par. D. Dan în foaia bucovineană „Candela”. Și dl profesor N. Iorga amintește de dânsul în „Istoria Bisericii” precum și în „Basarabia Noastră”, unde găsim o viață, scurta și temeinică pomenire.

Credem însă că în izvoarele rusești trebuie să se găsească multe amănunte și date, iar o monografia scrisă de un Basarabean, cunosător al mișcărilor culturale rusești, ar fi de mare folos.

Dar din colecția de documente a rapoșatului istoric și profesor V. A. Urechia, pe care o avem aici, din niște scrisori chiar ale lui „Strilbițchi” — așa iscălește el — putem să ne dăm seama cine a fost și în ce împrejurări a dat el tipărituri românești, bine primite de Moldovenii de peste Nistru.

Iese la iveală, în legătura cu țările noastre, în vremea celui deal doilea război al Ecaterinei II-a cu Turcii (1787 — 1792), când scrie către acei Moldovenii cari răzădăuiau în Ruși, din partea generalului Rumițașov.

Ce slujba făcea, se vede mai puțin chiar din scrisule lui. „Această carte dela Feldmarsalul di pe rusie am tălmăcit-o pe moldovenește și s'au peccăut de Graful Rumițașov... pe cât a fost puterea științei am tălmăcit-o”. Amintind apoi de „pravoslavnicii din patrie” și cerând ca să se vestosească tuturor „celor ce sunt la o urea și la o credință cu biserica răsăritului” (!) că armata rusească e gata și că războiul va începe în curând „ca să scoti din grâile pe licăloasa Moldova”. Nu nita apoi să mai ceară cu multă dibac și amănute, orice știți și s'ar putea trimete despre Turci, Tataři, despre starea țării și despre provizi — mai ales că toate aceste „științi” el le trimite lui Rumițașov, iar acesta chiar Ecaterinei II-a impătrătu, avocata și milostiva monarhină”. Se vede bine că știa românește, scriind în graiu moldovenesc, greșind uneori; dar nu era Român.

Foarte energic, îl găsim când la istru ferindu-se de Cazaci, când N. Breslav, mereu în legătură cu

cei din Moldova și cu generalii ruși. Il ajută un fiu, podporucicul Policarp Strilbițky, și din scrisori pare că ar fi avut o noră în Moldova (Iasi?). Tot de-aici vedem că și zicea protopop a trei ținuturi românești, pentru că după intrarea Rușilor în Principate, fusese numit „exarch” (locțiitor) al Mitropolitului Ambrozie, cel pus de Ruși. Războiul însă s'a încheiat (pacea dela Iasi, 1792) cu părăsirea țărilor noastre de către Ruși; mulțumindu-se Ecaterina cu Nistru ca hotar, unde se așază și „protopopul”, la Dubăsari și Moghilău, ca să urmeze ceace el mai făcuse adică propagandă între Români pentru politica rusească, care țintea la stăpânirea Balcanului și a Țarigradului și firește și la stăpânirea țărilor noastre (vegetul „Daciei” pentru cnezul Potemkin).

Era deci un agent rusesc „isteț harnic, cu gust de muncă și priecere artistică” zice d. Iorga. A murit pe la 1805, deși un cucernic preot basarabean crede că mai târziu ar fi fost înălțat la troața arhieriască în Chișinău. Ce s'a ales de tipografie și nu se știe.

Se crede că ar fi fost tipografia metropolitană din Iași, luată de Ruși, odată cu plecarea lor. Dar Rușii aveau tipografie românească chiar și la Petrograd, cum se vede din proclamația către Românii „impăraticești”, tipărită în 1788 la „Sanktpeterburg”, unde dealtfel peste vre-o 30 de ani s'a tipărit și o biblie (tipografia lui Nicolai Grececu, în slujba sinodului).

Fapt sigur pentru noi este, că am tras foloase pentru cultura noastră pe urma propagandei acestui agent rusesc, îndreptată atunci împotriva intereselor noastre.

Fapt este că prin el s'au răspândit cărți românești la Moldovenii de peste Nistru și desigur și în Basarabia. Așa s'a întâmplat și cu propagandă austro-catolică în Ardeal, pe urma căreia noi am tras foloase în și mai mare măsură, căci atunci s'a prilejit ieșirea la iveală a marilor luptători și carturari latinști-naționalști, careva le datorăm așa de mult din tot ce e conștiință și cultură națională.

„Românismul” a fost totdeauna mai puternic decât toate voitele și chibzaintele străine.

Acesta a fost rostul și însemnătatea celei dintâi tipografii românești de peste Nistru și odată cu pomenirea ei aici, trebuie să recunoaștem că și cărților românești răspândite atunci, li se datoroeste o parte din dănuirea duhului național după răpirea Basarabiei, de atunci și până astăzi, diuculo și dincoace de Nistru, cu toată departarea, despărțirea și robia unei cărării străine.

D. Munteanu-Rămnice

Când va veni M. S. Regele în Basarabia?

Se știe că M. S. Regele petrece vara aceasta la Bieaz. Spre toamnă, când își va muta reședința din nou la Iași, M. S. Regele va vizita și Basarabia, pe care încă de mult a-vea de gând să o viziteze.

Va fi aceasta o zi de mare bucurie, căci poporul de aici va vedea pe marele iubitor al țărânilor ciustite și viteze.

În alte împrejurări un congres studentesc prea puțin atingea interesul publicului doritor de surprize, de plăceri ușoare; nu-l putea abate din goana nebună a intereselor zilnice. Dar azi, când războiul ne-a zguduit așa de puternic, când s'au schimbat vederile așa de mult, când neamul nostru trece prin cele mai dureroase clipe ale istorei sale, când își așteaptă cu așa nerăbdare mântuirea, cari deși ceva mai târziu, dar vor trebui să vină, când fiecare din noi doroste o adăcăvălă refacere morală, o schimbare sufletească, atunci de sigur că congresul studențesc s'a deschis Vineri la Chișinău câștigă o importanță foarte mare. Mă ales că nu dăm seama, că e cea dintâi adunare a tinerimii Basarabene în noua situație politică.

E adevărat, că mișcările frumoase, renașterea unui popor pornește delu tinerețe. Când studenția unui popor e harnică și conștientă, atunci poporul respectiv un viitor frumos li surăde. Iată de ce dăm noi o mare însemnătate congresului studențesc Basarabean, care a dovedit că e capabilă de fapte mari.

Congresul se deschide prin o sesiune sărbătoarească în sala eparhială Vineri, în ziua de Sf. Ilie, la orele 11 și a.m.

D-l Grosu, student Basarabean, a prezidat, desdelu de la 2-lea congresul următoare declarație: „Cel dintâi congres studențesc Basarabean li-a ținut în Main 1917. De atunci ne-interrupt au muncit pentru deslățarea conștiinței naționale, pentru luminaarea poporului ținut în întuneric, au lucrat cu toată energia, cu toată căldura tinereții pentru pregătirea fericitilor evenimentelor dela începutul anului 1918. Căci poporul din Basarabia se asemana unei turme fără postori. Târziu de tot și-a găsit turma păstorii adevărați, iure cari cei dintâi au fost studenții. Poporul nostru are frumoase calități, un viitor strălucit li surăde, dacă va avea conducători devotați.

De aceea noi studenții va trebui să muncim cu puteri mărite. Nimeni să nu mai stea la îndoială, căci soarta noastră e croită pe vecie! Fac o crimă acia, cari privesc neincrezător și sunt pasivi față de încercările de naționalizare a acestui colț românesc, față de primii pași ce i fac azi Basarabeni pe calea mântuirii.”

Doroste ca congresul să dea rezultate frumoase, ca tinerețea dintre Prut și Nistru să poată servi ca exemplu pentru toți Românii.

Urmează cuvântarea D-lui prim-director, Dr. Cazacu, care îndeamnă studenția la muncă, arătându-i mărirea mare ce-o așteaptă în viitor în mijlocul poporului din sânul căruia a ieșit. „Mă bucur — zice D-sa — de această manifestare frumoasă și națională a tinereții, care se pregătește în mod serios, ca mâine să ne li locul, ca conducători al poporului atât timp oropsit. Tinerețea de azi se bucură de împrejurări neameanate mai favorabile viitorului pregătirea ei spre lupta grea a vieții, decât generația noastră, care a trebuit să suferă cele mai mari nedreptăți. Ela doar o nedreptate strigătoare li cer ca tinerețea basarabeană să servească numai cultura unui popor străin. Trebuie să muncim mult, ca în viitor să fiți un razim puternic al poporului. Studenții să nu devieze dela frumoasele principii democratice! Și apoi încheie: „Să reînviați singura pătură săvâtoasă, clasa de jos, care singură ne-a păstrat în viața noastră ca popor expus atator primejdii.”

Vorbeste apoi D-l prof. Petrovanu în numele guvernului central: „Tinerețea nu se pregătește numai pentru interese particulare, ci pentru interesele mari ale neamului. Tinerețea prin entuziasm, prin căldura inimii îndeamnă la acțiune, chiar și pe cei mai desnădăduți, pe cei mai coplesți de greutatea vieții. Studenția basarabeană prin faptele frumoase din trecut apropiat, da dovadă de multe calități sufletești și tot astfel în viitor o așteaptă o chemare nobilă de-a munci pentru propășirea și luminaarea poporului. Din faptele de până acum însă se vede, că studenții basarabeni înțeleg glasul vremii, și și cunosc sarcinile, ce-i așteaptă în viitor. Salută congresul în numele guvernului central.

Deschiderea în sala Eparhială

D-l prof. Murgoci găsește cuvinte frumoase când vorbește despre activitatea studenției înainte și de după Unire. Se bucură că D-sa a fost martor la acele evenimente mari. Îndeamnă tineretii să meargă la școlile superioare speciale din București, unde vor fi primiți cu inimi calde.

D-l Scadișu vorbește în numele directoratului de instrucție, promițând studenției tot ajutorul material și moral.

D-l Halippa în calitate de vicepreședinte al „Statului Țării”, și al „Universității populare” se bucură de astfel de întruniri frumoase, mai ales azi când suntem așa de dezorganizați. De aceea hotărăște tinerimii de a începe o muncă sistematică o idee cea mai fericită. Căci studenția cu tot avântul ei curat trebuie să fie fermentul care să buchege toate puterile neamului. Noi cei mai în vârstă am dat dovadă că nu putem conduce poporul așa cum trebuie; de aceea toată nădejdea poporului nostru o are în D-v. Îndeamnă apoi studenții ca cât mai mulți să treacă Prutul la universitățile românești.

D-l prof. I. Nistor. Donă pagini frumoase — zice D-sa — sunt în trecut Basarabiei: una plină de sânge, de suferință, dar și de mărire, de glorie, a maitasilor din cele trecute vremi și a faptelor din zilele noastre de curând de tinerețea din acest colț românesc. Tineretii din Basarabia a dat dovadă de o nemărginită iubire de ne-am. Noi la cursuri v'am dat puțină știință. Știința adevărată, lumina mântuitoare veți primi-o la facultățile de peste Prut”. La urmă își exprimă bucuria, că la acest congres vede reprezentanți ai studenției românești de pretințenea cari le vor da frumoase povești studenților basarabeni.

D-l prof. O. Ghibu vorbește ca reprezentant al presei în calitate de director al ziarului „România Nouă”. „Vați născuți într-o Basarabie rusească, ați luptat într-o Basarabie moldovenescă și ați pregătit Basarabia românească. Din cercul „România Nouă” care și-a scris pe steagul său: unirea tuturor Românilor, au făcut parte și vr-o câțiva reprezentanți oficiali ai D-voastră. Nați luptat deci unmai pentru unirea Basarabiei cu țara-mamă, ci și pentru unirea politică a tuturor Românilor. Va doresc spor la muncă și să nu încercați, până când veți putea vedea cea de pe urmă și cea mai meremitoare.

D-l V. Harea în cuvântul în numele ziaristilor Basarabeni și arată rolul mare ce-l au jucat ziaristii dela 1905 până acum. „Când s'au ivit cele dintâi gazete românești în Basarabia, la ele lucrau mulți studenți. Cea dintâi carte românească o scoate tot un student, P. Halippa. La Cuvânt Moldovenesc încă au lucrat mai mulți studenți și de la revoluție încocoare multe coloane din zărele ce apar în Basarabia sunt scrise de studenți.

D. Bogos în cuvinte frumoase arată mărirea studenției și-l doroste tuturor spor la muncă în numele Prefecturii.

Urmează apoi cuvântările reprezentanților diferitelor organizații studențesci din toate ținuturile locuite de români. Și aici jin să amintesc faptul frumos al studenților basarabeni că în cadrele organizației lor au primit pe toți Românii fără țară „scopii at nănuști”: pe Ardeleani, Bucovinieni și Macedonenii.

D. Tomescu vorbește în numele studenților din București. D. Geron Nelu în numele studenților români cari studiază în străinătate.

La cuvântul apoi studentul ardelean N. Colan care spune următoarele:

Daamnelor și domnilor! Iubiți colegi,

Sunt solia celui mănunchin de studenți ardeleni, pe cari furtuna vremurilor noastre i-a aruncat pe pământul Basarabiei, ce-și trăește astăzi cele mai mărețe și mai luminate clipe din istoria sa.

Acest fapt, pe care cronicarul vremilor noastre, preocupat de mișcările mari poate că nu-l va creta pe răbojul istoriei, prezintă totuși o importanță deosebită, intrucat el are menirea de a ne încheaga și organiza puterile noastre în lupta pentru trezirea conștiinței naționale în straturile adânci ale neamului românesc din Basarabia și de pretințeni.

E adevărat, că zdrențuitele steaguri ale măriii noastre s'au înfășurat pe băi. Și cine știe, dacă pentru totdeauna... Dar se deschide celălalt front — din lăuntru, care trebuie apărat cu aceeași înverșunare și desnădejde, pentru a face în țara noastră mai multă lumină și a aduce mai multă dreptate socială.

Și mai este ceva. Acest congres la care sunt întruniți reprezentanții tineretului din toate țărele, cari vor forma România de mâine, ne da posibilitatea de a ne cunoaște și a ne înfrăți tot mai mult, și unirea politică, formală pe care-o va aduce ziua de mâine, între frații de pe cele două părți ale Carpaților, ce s'an clintit o clipă, să nu fie decât încoronarea supremă a unirii sufletești, plămădită în cursul veacurilor de suferință și nădejdi și sfârșită cu sângele nesfârșitului gir de eroi și martiri.

Domniilor, pe care li-a avut studenția basarabeană în lupta de rededeptare națională a Moldovenilor de dincoace de Prut. Asta și'n timpurile mai îndepărtate — dar mai ales în cursul revoluției rusești și de la această revoluție încocoare.

Se va întreba deci cineva foarte frăște, de ce acțiunea politică a studenției ardeleni în lupta pentru emanciparea și independența națională n'a fost încununată de un succes efectiv, similar.

Răspunsul, domnilor, e tot așa de frăse: Pentru că li noi vremurile n'au creat împrejurări ca cele din Rusia revoluț. Cel puțin până acum — nu. De aceea nici nu s'au surpat încă zădăririle Ierihonului nostru. Dar se clatină.

D-voastră, iubiti colegi, sunteți datori să ne ajutați, să le surpăm, pentru că să invie Dumnezeul întregului nostru neam și să se risipească vrășmașii lui!”

Vorbeste apoi studentul T. Popovici din Bucovina, arătând sentimentele de care sunt animați studenții Bucovinieni față de Basarabeni.

Arată pe scurt rolul ce li a jucat studenția în Bucovina în viața culturală și politică, dorind ca și studenții Basarabeni pe viitor să aibă o parte frumoasă la viața culturală a neamului nostru.

D-l C. Noe în câteva cuvinte aduce un salut frătesc studenților Basarabeni din partea studenților români din Macedonia, cari la fel au avut să suferă din partea stăpânirii tiranice, Singura deosebire între aceste suferinți era, că unii Macedonenii erau exilați în pustile calde, sau măclării de bande iar Basarabeni erau înclșiși în lăunțele umede și reci ale Siberiei înghețate. E grea viața Macedonenii când și știu, că nu va ajunge nici odată să trăiască într-o țară românească neatărnată. Dar totuși trebuie să nădăduim într'un viitor mai fericit.

Dacă prin mișcări zguduitoare a putut fi dobortat cel mai puternic, iar cu atât ușor ne va fi câșfrange înămfara ultimului și celui mai mic țar.

Răspund apoi studenții Basarabeni V. Bogos și Grosu mulțumind tuturor pentru cuvintele frumoase adresate tinerimii din Basarabia.

Intr-o atmosferă senină, într-o înălțare sufletească se sfârșeste ședința de deschidere a congresului.

Sedința I

După amiazi la ora 6 studenții s'au întrunit într-o sală a școlii normale din str. Inzoava, unde se jin cursurile studenților. Mai întâi s'a purces la alegerea comitetului care are să conducă congresul. S'au ales în comitet studenții români de pretințeni și anume: președinte a fost ales Grosu vice-președinte V. Harea, președinte de onoare dl. prof. universitar Dr. I. Nistor, ca vicepreședinte de onoare studentul Bucovinian T. Popovici și secretari N. Colan student din Ardeal și Georgescu din București.

Activitatea studenției din Basarabia

Di V. Harea face o frumoasă expunere despre rolul ce li-a avut studenții din Basarabia în trecut și apoi dela revoluție încocoare în legătură cu diferitele mișcări. Amintește mai întâi pleiada veche a scriitorilor apoi luptătorii politici mai noi, cari ca studenți luptau în diferite grupări socialiste rusești, dar ca scop fiecare avea deșteptarea elementului românesc din Basarabia la viața națională. Intre studenți găsim socialiști infocați, revoluționari, poporanști, dar toți erau conduși ca, indiferent pe ce cale, dar odată și odată vor trebui să ajungă la libertate. Apreciază cu cuvinte frumoase mișcările mai sistematice pornite dela 1905 încocoare, ca direcție poporanistă, apariția celor dintâi ziare și tipărirea celor dintâi cărți românești.

Dar partea cea mai frumoasă a fost unde a vorbit despre activitatea neobosită a studenților dela revoluția din 1917 până la Unirea Basarabiei cu țara mamă.

Președintele Grosu arată lipsa de organizații din Rusia, deoarece țarismul nu îngăduia ca studenții să facă întruniri și societăți.

Di Georgescu arată pe scurt felul organizației studenților dela București și Iași.

Studenția din Ardeal și rolul ei

Studentul ardelen N. Tolu arată rolul mare ce li-a avut studenții în viața culturală și politică a Românilor de peste Carpați. N'a fost un eveniment mai însemnat în trecut Românilor ardeleni, la care studenția să nu fi luat o parte destul de însemnată. Încă la sfârșitul veacului al 18-lea găsim o studenție harnică, cu multă învațatură, dar cu mai multă iubire de neam, cari ca studenți începea a scrie studii de istorie, în cari afirmau originea noastră latină, și combatău istoricii străini. Ei sunt acia cari stău în fruntea epocii naționale în trecut cultural al nostru. Tot ei afirmă căi dintâi unitatea culturală și politică a întregului popor românesc.

Amintim aici pe S. M. Clain, Gh. Sineai, P. Maior, Gh. Lazăr, C. Loga și alții.

În marea mișcare națională de la 1848 tot studenții sunt conducători: S. Bărnăuș și A. Iancu.

Când apar cele dintâi ziare românești în Ardeal găsim multe nume de studenți în coloanele lor, și de atunci ne-interrupt au propagat prin cuvânt și scris dreptul poporului român din Ardeal la viață. În partea a doua a veacului trecut se formează la Viena societatea academică „România Jună”, și „Petru Maior” la Budapesta. Aici studenții ardeleni se ocupau mai mult de probleme literare, culturale. Din sânul acestor societăți au ieșit mulți scriitori de seamă.

Amintește apoi felul cum își fac tinerii ardeleni educația națională prin cetit. Desi unii începând cu alfabetul până la doctorat trebuie să holborosească într-o limbă străină, în limba ungurească pe care ei o știu totuși fiecare student își fine de-o sfântă datorie ca prin muncă extrascolară să invete literatura și istoria națională.

Arată apoi rolul mare ce-l au seminarele și cele câteva licee românești, unde se sădește în inimile tinerilor multă iubire de neam, de limbă și de lege.

Vorbeste apoi d. Tr. Popovici despre organizația studenților bucovinieni. Ședințele continuă.

Rap

INVITARE

Refugiații ardeleni și bucovinieni, sunt cu stăruință rugați să poftescă Duminică 23 Iulie s. v. la ciururile 6 d. a. m. în localul redacției „România Nouă” (strada Gogol) la consfătuirea pentru înființarea filialei „Vatra” dela Iași. — menită a înființa tot felul de întreprinderi comerciale și industriale pentru refugiați și a le veni lor înșiși în ajutor cu hrană și tot de ce au lipsă pentru trai, din magazile cooperativei noastre speciale!

La adunare se vor da toate lămuririle de lipsă și se vor arăta foloasele pe care membrii le vor avea din intrarea în societatea „Vatra”, care să ne fie aceea ce noi nu avem, vatră și ajutor în pribegia noastră.

Membri; cu taxe dela 20 lei în sus, plățiți pe rând, după putință.

De favoruri se va folosi fiecare membru îndată.

Comit. de inițiativă.

